

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13994404>

MAKTAB BINOSINING ATROFIDA O‘QUVCHILARNING TANAFUS VAQTIDA XORDIQ CHIQRARISH UCHUN ZAMONAVIY LANDSHAFT ARXITEKTURASINI SHAKLLANTIRISH

Shadenova Azada Kazaxbaevna

Qoraqalpoq davlat universiteti kabinet mudiri

Annotatsiya: Ushbu maqolada assosan maktab binosining atrofida zamonaviy landshaf arxitekturasini qollagan holda o‘quvchilarning tanafus vaqtida xordiq chiqarish uchun va o‘quvchilarning landshaft arxitekturasiga bo‘lgan qiziqishini ortirish. Yaniy o‘quvchilarga yashil maydonlar, sport maydonchalari va interaktiv o‘yin joylari kabi elementlar orqali ta'lim muassasalarining muhitini yanada qulay va qiziqarli qilish mumkin. Bu, o‘z navbatida, o‘quvchilarning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: umumta'lim maktabi, hudud, landshaft, atrof-muhit, ko‘kalamzorlashtirish.

Kirish.

Landshaft arxitekturasini rivojlantirishda yosh avlodni bu sohaga qiziqishini orttirish va maktab atrofida o‘zgacha landshaft dizayn ishlab chiqish. Shuningdek loyihada manzarali nayob gullarni etishtirish bilan birga tez pishar poliz maxsulotlari bilan maktabning 1-4 sinf oquvchilarin toza maxsulot bilan taminlash. Maktab atrofining landshaft ko‘rinishi, foydali gullar turi, daraxtlar, suyanib o‘suvchi gullar, yashil makon, yashil bog‘, yashil jamoatchilik parki, butalar, muhofaza qilish, chora tadbirlar, elektron xaritasini yaratish.

O‘zbekiston Respublikasida birinchi maktab yoshidan boshlab tabiyatga bo‘lgan qiziqishni orttirish va yosh avlodni tarbiyalashda ularning xozirgi kunda landshaft arxitekturasiga itiborni tortish. Kelajakda bu sohaga yangi landshaft arxitekturasiga bo‘lgan qiziqishni chuqirroq egalash va zamonaviy dizayn muhitini yaratish.

1-rasm. Umum ta'lim maktabi hududi landshafti.

Maktab atrofida zamonaviy landshaft arxitekturasin yaratish. Qolabersa yosh avlodni tarbiyalashta ularning amaliy dars vaqtida ko'zlari bilan kursa tanishssa bu albatta natijja beradi. Shunki amaliy dars vaqtida o'quvchi gullarning parvarishi, ularning qay tarizda joylashishi va boshqa sir asrorlarini urganadi. Yuqorida aytib o'tkanimizdek, ularning ichida xol buki bu soxaga degan qiziqishin uyg'ata olsak biz maqsadga erishkan bulamiz

Metodlar.

Tadqiqotning asosiy maqsadi maktab atrofida landshaft arxitekturasin rivojlantirish va zamonaviy kurinishi deganda yangidan turli manzarali gullarni etishtirish va maktab atrofing yangicha kurinishni barpo eitsh.

Loyiha maqsadiga muvofiq quyidagi vazifalarni hal etish rejalashtirilgan:

- maktab atrofing yangi dizayn kurinish xosil qilish va amaliy dars vaqtida o'quvchilarni jarayon bilan tanishtirish.

- ilmiy-tadqiqot ishlarni bajarish uchun Qoraqalpog'iston Respublikasidagi Maktablarda tadqiqot uchun er ajratish va uni amalga oshirish uchun mablag bilan tamiynlash. Qolabersa bir-nechta statsionar uchastkalar tanlab olinadi. Tanlab olingan statsionar uchastkalarda daslab tajriba ishlari olib boriladi. Bunda hududning hozirgi

tabiiy-ekologik sharoiti (tuproq, suv, havo va h.k.) laboratoriya sharoitida aniqlanadi. Soʻngra hududning oʻsimliklar uchun qoplami oʻrganiladi.

Natijada Maktablarning uzlari uzini mablagʻ bilan taminlanishi yoʻlga qoʻyish yanii etishtirgan maxsulotni bozarga chiqarish. Bu albatta mehnatni, izlanishni talab etadi. Bu jarayonni boshqa maktablarda va tadbiq etilsa bu albatta maktablarda landshaft dizaynga boʻlgan qiziqish va chiroyli koʻrinishni beradi.

Natijalar.

1. **Yashil Maydonlar:** Maktab binosi atrofida yashil maydonlar tashkil qilish. Bu maydonlarda daraxtlar, gullar va oʻsimliklar joylashtirilishi kerak. Ular nafaqat estetik koʻrinishni, balki havo sifatini ham yaxshilaydi.
2. **Sport Maydonchalari:** Tanaffus vaqtida sport bilan shugʻullanish uchun maxsus maydonchalar yaratish. Basketbol, voleybol yoki mini-futbol maydonchalari oʻquvchilarga jismoniy faoliyat bilan shugʻullanish imkonini beradi.
3. **Oʻtirish Joylari:** Oʻquvchilar uchun qulay oʻtirish joylari tashkil etish. Bu joylar koʻpincha tabiiy materiallardan, masalan, yogʻochdan yoki toshdan tayyorlanishi mumkin. Oʻtirish joylari nafaqat dam olish, balki guruh boʻlib ishlash uchun ham xizmat qiladi.
4. **Interaktiv Oʻyin Maydonchalari:** Har xil interaktiv oʻyin uskunalari, masalan, sirt oʻyinlari, tarang iplar va boshqa jismoniy faoliyatlar uchun joylar yaratish. Bu oʻquvchilarning qiziqishini oshiradi va ularga oʻyin jarayonida bir-biri bilan muloqot qilish imkonini beradi.
5. **Suv Manbalari:** Zamonaviy landshaft dizayniga suv manbalari, masalan, kichik havzalar yoki fontanlar qoʻshish. Bu oʻz navbatida atrof-muhitni yumshatadi va oʻquvchilarga tinchlanish imkonini beradi.

Muhokama.

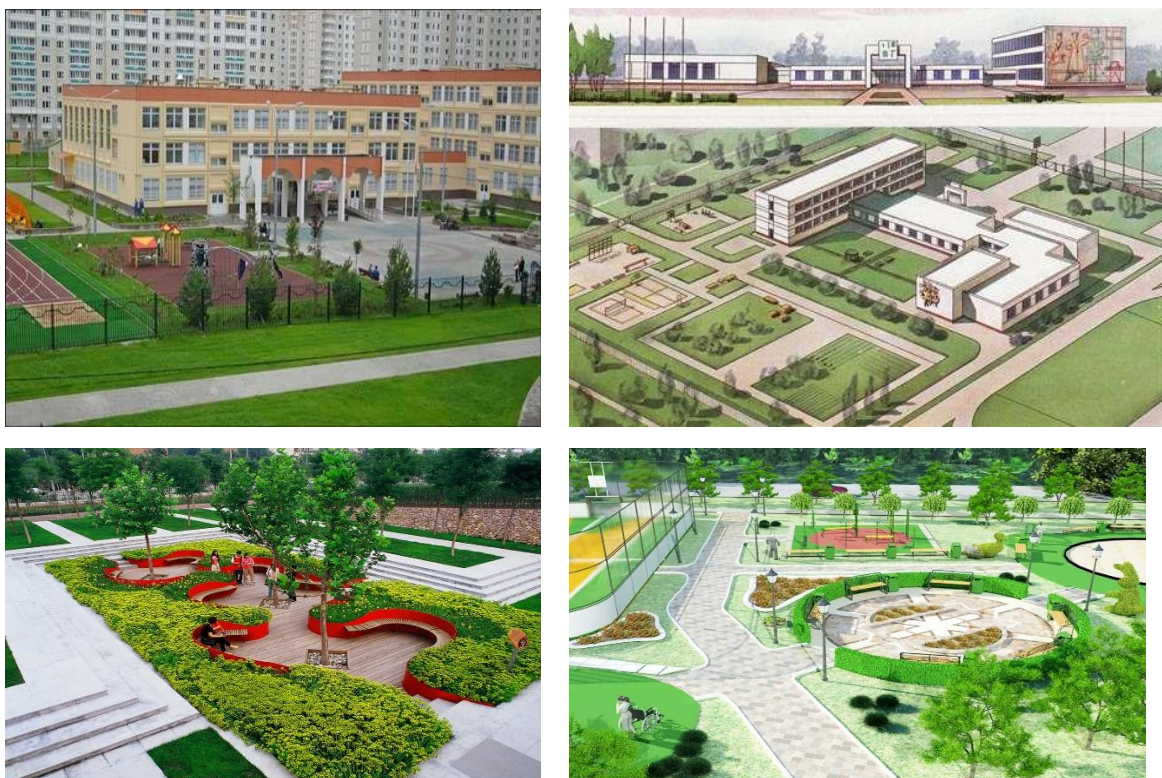
Respublikamizda olib borilgan ilmiy izlanishlar davomida hozirgi kunda bu loyxa buyicha xesh bir maktabda landshatf buyicha tushincha yoq. Biz takdim etayotgan loyxa shunisi bilan ajiralib turadi. Yanii loyxada maktabning landshaft dizayni buyicha ishlar olib borish bilan birga maktab eriga kuriladigan “Oranjereya”da noyob gullar bilan birga tez pishar poliz ekinlarin xam etishtirishni yulga qoyamiz. Bu degani maktabning 1-4 sinif oʻquvchilarin toza maxsulot bilan tamiylanishini rejaga kirgizganmiz. Bunday loyhalar maktab uchun kelajakda uzlari etishtirgan

maxsulotlarin shartnoma asosida etkazib berishni yo'lga qoyamiz. Shuningdek maktab yerining xususiyatlarini aniqlash, muhofaza qilish va barqaror foydalanish yo'llarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Izlanishlar natijalariga ko'ra maktab atrofida yangicha kurinish barpo etish uchun "Oranjereya"ni qurib bitirish va ishlarni amalga oshirish. Oranjereyada assosan o'zimizning iqlimga mos keladigan chidamliy manzarali gullarni etishtiramiz. Shuningdek maktab ko'rinish yangicha dizayn yaratish va loyxani amalga oshirish. Masalaning bunday qoyilishi ushbu komplekslarni loyihalash, barpo etish va ulardan foydalanishning optimal variantini qabul qilish imkonini beradi.

Ishlab chiqilgan bu loyha maktab yoshidan boshlab tabiyat bilan birga o'quvchilarning amaliy darslarin o'tish imkoniyatin beradi. Olingan tadqiqot natijalari mavjud vaziyatni baholash va ko'rib chiqilayotgan ekotizimlarning ekologik holatini tubdan yaxshilash buyicha ilmiy asoslangan xulosalar va tavsiyalar berish imkonini beradi.

2-rasm. Umum ta'lim maktablari hovlisi landshafti.

Maktab atrofida landshaft arxitekturasini rivojlantirishning zamonaviy ko‘rinishi va yosh avlodni tarbiyalashtirish o‘z xirasini kushadi deb oylaymiz. Shunki xar bir ishni bajarishdan oldin uni toliq nazorat qilish va qolabersa ixtiyot choralarini ko‘rish ishlari olib boriladi.

Xulosa

Zamonaviy landshaft arxitekturasini maktab binosi atrofida shakllantirish, o‘quvchilarning tanaffus vaqtini sifatli o‘tkazish va sog‘lom rivojlanishini ta‘minlashda muhim ro‘l o‘ynaydi. Yashil maydonlar, sport maydonchalari va interaktiv o‘yin joylari kabi elementlar orqali ta‘lim muassasalarining muhitini yanada qulay va qiziqarli qilish mumkin. Bu o‘z navbatida o‘quvchilarning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. 2022-2026-yillarda maktab ta‘limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida (*qarorning nomi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-maydagi PF-79-sonli [Farmoni](#) tahririda — Qonunchilik ma‘lumotlari milliy bazasi, 31.05.2023-y., 06/23/79/0302-son*)
2. Президент Ш.М. Мирзиёевтың Қарарлары Respublikada ko‘kalamzorlashtirish ishlarini jadallashtirish, daraxtlar muhofazasini yanada samarali tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida
3. Киреева М.Ф., Грязева В.П. Цветоводство в сельской местности. –Т., 1989.
4. Исамухаммедова Д.У., Адилова Л.А. Шахарсозлик асослари ва ландшафт архитектураси (II-қисим).-Т., 2010.
5. Славкина Т.И., Подольская О.Ч. Декоративное садоводство. Озеление населенных мест. – Т., 1987.
6. Уралов А.С., Ҳамидова Д.А. Ландшафт архитектураси ва дизайннинг ер рельефи билан боғлиқ қурилмаларини шакллантириш бўйича услувий қўлланма. – Самарқанд, 2012.

7. Уралов А., Нозилов Д., Фармонов А., Матязов С. Қишлоқ уйларини режалаштириш ва қуриш асослари. – Т., 1994.
8. Уралов А.С., Адилова Л.А. Ландшафт архитектураси. –Тошкент, 2014.
9. Qayimov. A. Landshaft qurilishi. Т., 2005.
10. Qayimov A. Aholi yashash joylarini ko‘kalamzorlashtirish. –Т., 2013.

Ме‘yoriy hujjatlar va qarorlar.

1. ShNQ 2.07.04.06. «Қишлоқ хўжалик корханалари ҳудудларини режалаштириш ва ташқил қилиш» шаҳарсозлик нормалари ва қоидалари. –Т., 2006.
2. ShNQ 0.07.01.03. «Шаҳар ва қишлоқ аҳоли пунктлари ва ҳудудларни ривожлантириш ва қурилиш режалаштириш» шаҳарсозлик нормалари ва қоидалари. –Т., 2009.